

PUNANE RAAMAT

RIIKKA PELO

MEIE IGAPÄEVANE ELU

Soome keelest tõlkinud Kadri Jaanits

Autor tänab romaani kirjutamiseks saadud
abiraha eest Soome kultuurkapitali
(Eeva ja Martti Ahtisaari fond).

Võimaluse eest töötada kirjanike residentsis
tänan Kone Säätiöt ja Saari mõisa.

Originaali tiitel:
Riikka Pelo
Jokapäiväinen elämämme
Teos 2013

Toimetanud Krista Mõisnik
Sarja kujundanud Jüri Jegorov
Disainer Villu Koskaru

Raamatu avaldamist on toetanud

© Riikka Pelo, 2013
Tõlge eesti keelde © Kadri Jaanits ja Tänapäev, 2017
ISBN 978-9949-85-156-0
www.tnp.ee

Trükitud OÜ Greif trükikojas

Aga – selguses on võim,
helguses – armastus on lõim.

Lõim, ja mitte särp, lõim – ei kilbilaud.
– Oo, ära palu kaitset! –
Lõim, mis kaudu hoiab koolnut haud;
mis hoiab sinu küljes minu, naise.

Marina Tsvetajeva
„Lõpupoeem” (1924)

AUGUST 1939

Seisin haigla värskelt värvitud juurdeehitise ees. Päike oli juba hommikul roiutav, kõige palavam suvi kahekümne aasta jooksul, metsad ja turbasood Moskva ümber põlesid armutus leitsakus. Lämbes kuumas õhus lendlesid aeglaselt ülespoole tahmakübemed. Enne revolutsiooni oli sama lugu, meenutasid Žurgazi veteranajakirjanikud, revolutsioonile eelnenud suvel lõõmasid Moskva ümber metsad, tuli oli hea enne, vana põles uue teelt eest, see oli hind, mida tuli maksta.

Minu peegelpilt akna piimklaasil oli mulle võõras, süütasin enne sisseastumist närvide rahustamiseks sigareti. August hakkas läbi saama, Koltsovi protsess oleks pidanud juba ära olema, aga toimetusse polnud jõudnud tema kohta ühtegi teadet.

Arst oli neljakümnendates naine, ilmetu, ometi sõbralik, ja pea-aegu sootu, meenutas vist rohkem laamat kui kaamelit. Ilus ta polnud, ka siis mitte, kui võttis korraks prillid eest, neist jäi näo ette kelme.

Jah, jah, kui ma Moskvasse tulin, oli kuupuhastus olnud täpne nagu Saksa rongide sõiduplaan, aga viimane oli alanud juuli alguses või juuni lõpus. Olin pühapäeval välja arvestanud, et kuupuhastust polnud olnud juba üle seitsme nädala, augustis jäi üldse ära, ning rinnad olid tundlikud ja valusad. Ja hommikuti oli halb olla, nagu oleks kõht õhku täis ja mul polnud mitu tundi tahtmist midagi

süüa, kuigi tundsin nälga, vana võitluskaaslast. Polnud vaja kelleltki küsida, et aru saada, mida see tähendab. Ja ma söön küll, söön kahe eest, ütlesin ma naisele.

Moskvas jätkus süüa kõigile, kes tahtsid tööd teha, polnud vaja kanda taskus kive ega päevalilleseemneid ega mõrusid õunu, mida lutsides olin õppinud nälga peletama Pariisis, kui lippasin mööda kuuenda linnaosa *croissant*'ide ja piimakohvi järele lõhnavaid tänavaid suure kunstniku Gontšarova juurde joonistamistundi, et lasta end taas kord alandada.

Lamasin avatud akna all lavatsil ja silmitsesin lõhenenud paplipuud õuel. Naine torkas kummikindas käe minu sisse ja pööritas seal kõigepealt külma metallist speekulit, mis pani mu alakõhu krampi kiskuma. Tuli pissihäda, kuigi olin just natuke aega tagasi tualetis analüüsi jaoks purki pissinud.

Katsuge lõdvestuda, seltsimees. Seejärel kompis naine mu sise-
must sõrmedega, kas seda on võimalik juba tunda, teist elu, mis oli osa minust endast. Sulgesin silmad, mingi puu lõhnas õues, mitte veel sügise järele, mitte ka lehtede ega õite järele, vaid väga värske, murdunud puu järele, magusalt, natuke mesiselt. Ma polnud hoovis kasvavaid puid lähemalt uurinud ega tundnud ka lõhna ära, aga nüüd näis mulle, nagu oleks puu aknast tuppa tunginud ja võtnud mind oma embusse. Mulja, sa oled siin, minu juures, mõtlesin ma. Õiges kohas. Kõik on hästi. Ja kõik, mis nüüd juhtub, on õige. Kui sa tagasi tuled, räägin ma sulle kõigest, imelisest uudisest, mis muudab meie elu.

Kõik on korras, ütles naine, kui oli käe välja tõmmanud ja pesnud, ning lisan käsi kuivatades, et see on ilma mingi kahtluseta olemas. Naine ütles seda nii, nagu kasvaks minu sees midagi liigset, kasvaja või seen. Mis? küsisin, nagu oleksin ka ise unustanud, mis pärast ma olin tulnud.

Uus inimene, vastas naine, aga parandas siis, et seda ei saa veel inimeseks nimetada. Emakas oli siiski toimunud juba täiesti selgelt rasedusele viitavaid muutusi. Uriinianalüüsi tulemusi pidi aga veel

ootama. Need tulevad nädala lõpus, hiljemalt järgmise nädala alguses. Nii kaua läheb aega, enne kui hormooni on võimalik katseloomas näha. Naine rääkis aeglaselt ja selgelt, otsekui ei oskaks ma vene keelt või räägiksin seda vale aktsendiga, tema kõrvus võib-olla rääkisingi. Lubasin reedel ise tagasi helistada, ma ei tahtnud, et uudise annaks mulle edasi mõni Lilja maja elanikest.

Panin riidesse, ainuüksi tõmbluku sulgemine võttis hingeldama. Unustasin küsida katselooma kohta, et kas rott või jänes, ja mis temaga tehakse, kas minu uriini süstitakse tema organismi ja kas ta peab minu pärast surema?

Õhtul helistas Marina. Korruse telefonile vastanud Sudaki-papi jäi mõne meetri kaugusele koridori kuulama, tegi, nagu uuriks teadetatavlit. Mustunud toru kõrva äärde tõstes haistsin mehe riides rääsunud või lehka.

Kas kõik on korras? küsisin kõigepealt kiiresti, jõudsin juba mõelda, et isaga on midagi juhtunud, et ta ei olegi terve öö kestnud koosolekult tagasi tulnud.

Marina ei vaevunud isegi vastama, mühatas väsinult irooniliselt. Küsisin sellegipoolest Serjoža tervise kohta, aga Marina asus kohe oma asja juurde. Tema pagasi kohta oli tulnud teade, kohvritele tuli Lubjankasse, siseministeeriumi kvartalisse järele minna, ja et kuidas ta oskab Jaroslavli vaksalist sinna minna, kui isegi tänavad on kõik ümber nimetatud.

Ja muidugi küsis ta, mis ma homme teen. Ütlesin, et toimetuses on praegu hirmus palju tööd. Sul on ju alati, ütles tema süüdistavalt, muud sa ei teegi. Ja kui ka poleks olnud, ei läheks ma ikkagi teda Lubjankale saatma. Me olime käinud seal koos paari nädala eest Marina asju küsimas ja proovinud ühtlasi teisel pool tänavat paiknevast asutusest uurida tema õe kadumise kohta. Meid jooksu-tati ühe luugi tagant teise taha, ilma dokumentideta ei antud mingisugust informatsiooni, isegi mitte omaenda dokumentide kohta,

pakki Anastassia Tsvetajevale ei võetud samuti vastu, meile öeldi, et sellenimelist inimest ei ole, pole ühtegi sissekannet.

Kas Murr ei võiks seekord sinuga kaasa tulla, pakkusin. Aga Marina ei tahtnud, et poiss näeks, et maailmas selliseid kohti üldse olemas on, ta olevat alles laps. Murr oli juba neljateistkümneaastane.

Käi nüüd seal lihtsalt ära, ütlesin, kaotamata enesevalitsust, Marinaga rääkides tuli kindlaks jääda, sinna saab metrooga ilusti kohale, pole vaja isegi ümber istuda, võtad asjad ja kirjutad alla. Küll nad ütlevad sulle, mida teha.

Reisikirstude konfiskeerimine oli vaevanud Marinat kogu suve. Oleks ta siis osanud vähemalt rõõmustada, kui need kohale jõudsid, aga ei, ta ajas ikka sama joru, mida ma olin kuulnud tema saabumisest saati, et kuidas nad võivad inimeselt kõik ära võtta, kohvrid, passi, kõik, mis tal on, täiesti meelevaldselt, ja sama moodi oli siis, kui neid laevale viidi, ei saanud isegi hüvasti jätta, aeti trümmi nagu kurjategijaid.

Ja dokumente ei lubatud seegi kord. Kes ma olen ilma passita siin riigis, jätkas ta kurtmist, tähtsusetu olend, vale nimega, ilma võimatuseta astuda vabalt ainsatki sammu.

Aga sõiduloa sa vähemalt said, proovisin ta tuju tõsta. Jah, selleks korra. Võin sõita ühe korra edasi-tagasi, väitis tema vastu. Järgmine kord peab uuesti taotlema.

Soovitasin tal siis vähemalt sedagi korda nautida, aga selle peale ta ainult turtsatas nii solvunult, et oli parem loobuda katsetest tema tuju tõsta.

Kas midagi on juhtunud? küsis Marina.

Ei. Miks sa küsid?

Sinu hääl on lihtsalt – teistsugune.

Sudaki-papi oli hakanud teadetetahvlilt pabereid maha võtma. Nüüd oli siis kõige õigem aeg korraldada kommunalka infovahetust. Naeratasin mehele sõbralikult. Mees pööras pilgu ära. Mulle tundus, et inimesed kartsid minu naeratust.

Ütlesin, et olen väsinud ja et koridoris on paha rääkida, ka ühendus hakkas jukerdama. Sudak sättis minekule.

Ehk tuleb siis Serjoža kaasa, lisa Marina teeseldud alistumisega. Oleneb, kas tulevad talle jälle ööseks järele.

Las Serjoža puhkab, Marina, ütlesin rangelt.

Seda oskab Serjoža muidugi kõige paremini, torkas ta.

Isa on haige, ütlesin ega püüdnudki varjata solvumist oma hääles.

Serjoža tervis polnud ammu nii vilets olnud. Isa süda ei pea öistele koosolekutele kaua vastu. Sellest nad aru ei saanud, ka Marina mitte. Mehed tulid enamasti ette teatamata. Viisid kaasa ja töid hommikuks tagasi. Öistes väljakutsetes polnud siiski midagi erilist. Seda oli öelnud ka Vera. Aparaat töötas öösiti. Isake oli öösiti üleval, ei saanud und, ja keeras ka kõigi teiste tööpäevad pea peale.

Lubasin nädalavahetuseks minna, muidugi, Murri kooliminekut tuli tähistada, ja mina pidin teadagi tegema kõik ettevalmistused. Ütlesin veel, et seekord tuleb võib-olla ka Mulja kaasa.

Marina oli alguses vait, ütles siis oma kõige läbematumal toonil: Ma ei taha praegu midagi üleliigset.

Küsisin, mida ta üleliigse all silmas peab.

Siin lihtsalt trambib kogu aeg igasugu rahvast. Klepininid, töömehed, ei ühtegi rahulikku hetke.

Mulja pole igasugu rahvas, ütlesin ma karmimalt, kui olin tahtnud, Mulja on minu mees.

Ma ei usalda seda inimest, vastas Marina.

Vastasin, et mina usaldan teda rohkem kui kedagi teist, ja Marina turtsatas kahjurõõmsalt.

Ma ei usalda seda inimest. Lausejupp vihastas mind nii väga, et oleksin võinud telefonil juhtme küljest rebida, kui Sudak poleks mind ikka veel passinud. Teadsin, et Marina ei usalda kedagi. Ja mul polnudki tegelikult vaja Mulja kaasavõtmiseks luba küsida, ta oli minu mees ja *daatša* oli ka minu kodu, nii oli Serjoža öelnud, olin sinna sisse kirjutatud ja mul oli majas oma tuba, omad asjad, gram-mofon ja kirjutusmasin, riided ja ajakirjad.

Olin arvanud, et Mulja võiks Marinale meeldida. Ta polnud küll luuletaja, aga kirjamees küll, ja haritud ja keeli oskav ja ajalehe toimetuses kõrgel kohal, oli iga päev ühenduses Euroopa suurte info-agentuuridega, Žurgazi välisuudised käisid tema käest läbi, aga ega Marina ei osanud sellist asja hinnata, nii võõrandunud oli ta kõigest, mis hoidis maailma liikvel.

Vaikne mühatus kinnitas, et Marina on endiselt kahiseva liini teises otsas, kaugel, nagu tuhandete kilomeetrite taga. Kaalusin kor-raks, kas mitte siiski uudist teatavaks teha, aga küsisin lõpuks, kas ta tahaks pärast pakkide äratoomist minna VSKhV-le.

Ta ei saanud aru. Me olime näitusest rääkinud, terve linn rääkis Üleliidulisest Põllumajandusnäitusest. Aga Marina tahtis kinni hoida oma arrogantsist, kõik, mis vähegi teisi inimesi huvitas, oli tema meelest odav ja labane.

See on kõige uhkem, mis uues Moskvas on. Peeaegu nagu Versailles, meelitasin, olin kindel, et vähemalt see mõjub, Marina armastas Versailles' parke ja losse. Olime teinud emaga pikki jalu-tuskäike Meudon' metsades ja Versailles' parkides, veetnud mahe-daid sügispäevi, mil kõnni ja kõne ühine rütm viis meid edasi, aga see oli ammu, vaevalt et sellist aega enam tuleb.

Uus Moskva, ütles ta, see kõlab kohutavalt, aga mida võiski oodata inimeselt, kes peab end Jumalast järgmiseks.

Lisasin, et minu intervjuu on valmis hiljemalt kolmeks ja pärast seda on mul aega kokku saada. Jah, jah, aega mul oli.

Raskusi valmistas muidugi kohalejõudmine, metrooga oleks pääsenud näitusele ühe ümberistumisega Lubjankalt, aga maa alla polnud ta nõus minema ja oleks olnud keeruline panna teda sõitma üksi läbi linna, ta eksis ära isegi oma kvartalis, parem juba unustada kogu asi.

Mainisin pileteid. Need olid kallid, aga tema ei peaks midagi maksma. Ja siis ta ütles, et tuleb. See siis otsustas – kui tasuta saab. Selline on vaese inimese mõtlemine.

*Horní Mokropsy, Všenory,
Tšehhoslovakkia*

AUGUST 1923

Öö oli olnud soe, rohul ainult kerge kaste, päikesest isegi veel mitte kahvatut joont mägede õlgadel, kui Marina õuele tuli. Kuu, mis pidi varsti täis saama, see oli vaatamatagi teada, läigatas veetünnide väreleval pinnal, kale naeratus, peaaegu irooniline, otsekui soovitanuks tal ette vaadata.

Heinamaalt kerkis teravat ammoniaagilõhna. Lambad olid olnud väljas terve öö. Eile olid nad Aljaga toonud ojast veel pesuvett, kõik ämbrid täis, ka seda olid nad jõudnud teha, veel õhtul hilja kandsid nad mäenõlvalt vett, ja lambad vahtisid neid, nagu teaksid, et varsti nad lähevad, nii oli tüdruk öelnud.

Terve eilse päeva oli tassitud, ühte ja teist, reisikotid ja kirstud täis. Täna hommikul andis töö tunda kõigis lihastes. Ometi oli Marina tundnud end voodist tõustes kohe virge ja tugevana nagu metskits või mõni teine nõtker ja ergas loom, kelle lihased on ka unes pingul ja põgenemiseks valmis.

Unenäost mäletas ta ainult ähmaseid välgatusi, nagu peotäit luitunud fotosid, millel pole enam võimalik eristada üksikasju. Ometi oli unenägu olnud kummaliselt elav ja see vaevatas teda ikka veel: nagu oleks keegi seisnud vaikides tema kõrval. See oligi teda üles ajanud, tolle olendi häiriv kohalolu, ta ei saanud hingata, karjus,

magas aga siis edasi, sest ei näinud toas kedagi. Boriss see ei olnud, ega keegi teine, keda ta oleks tundnud, kas oli üldse inimene, ja ta ei mäletanud ka, mis unes oli juhtunud. Ta ei mäletanud enam unenägusid. Ega kirjutanud neid enam üles. Seda, kumb oli juhtunud esimesena, polnud ta tähele pannud.

Suitsunälg andis tunda juba kaenlaalusteski. Marina võttis karbist valmis keeratud plotski, torkas pitsi, süütas. Esimesed mahvid panid endiselt pea ringi käima, see oli ikka veel nagu esimene tants, esimene suudlus. Aga kui suits lõpuks kohale jõudis, muutis see ta otsustavaks ja murdumatuks nagu pajuoksa. Nii andiski ta iga kord järele keha kriipivale nõudmisele saada uuesti puhtaks hingeks. Ja esimesed hommikused mahvid joonistasid kõik selgelt välja, panid asjad õigesse järjekorda.

1
4

Tänane päev peab tulema hea, ta jaksab hingata, jõuab kõik korraldada, enne kui tüdruku teele saadab. Ja nad veedavad selle viimase päeva koos. Homme hommikul sõidavad nad kohaliku rongiga Prahasse ja tüdruk seal kell üksteist teise rongiga riigi teise otsa, ära kogu sügiseks. Kooli, teiste kasvatada ja õpetada. See polnud tema tahtmine, polnud tema otsus, vaid Serjožale pähe torganud mõtte tagajärg – tüdrukul olevat vaja käia koolis koos teiste lastega, tavaliste inimeste keskel. Aga ta ei hakka seda sasipundart praegu harutama. Polnud õige aeg.

Ja jälle oli ta ärkvel, siin. Oli elus, kuigi oli surnud. Peaks minema ja tegema, hingama. Ja ta ei tõmmanud suitsu isegi lõpuni, vaid kustutas hõõguva otsa vastu maja seina ja jättis koniga pitsi käsipuule. Tuli minna, soojendada vett, kiire, kiire.

Marina kandis pesuveed ahju äärde valmis ja tõi veel sületäie puid õuest kööki, needki viimased. Ta tegi köögis ahju alla tule, see vindus nagu vihma käes, aga lõpuks tõusid puhumisest leegid, ahmisid lehti ja pilpaid, süütasid kuivad puud, nii et ta sai pesuvee soojaks, kaks pilgeni täis katelt.

Hommikune kohv kees pika sabaga kannus, ta oli õppinud siin jooma Türgi kohvi nagu Koktebeli tatarlased.

Serjoža oli väikese vaskkannu Konstantinoopolist kaasa toonud, vaevalt küll temale mõeldes, aga nii sai kohv kõige kiiremini valmis, kuigi puru jäi liivana hammaste vahele. Karjuste kohv. Musta mere türkiissinine valgus, Krimm, Koktebel. Nemad kõik selles valguses, kogu matkaseltskond, Maks, Pra, Lilja, Ossip, Serjoža ja alati veel mitu inimest, külalised tulid ja läksid.

See siin polnud elu, mille poole ta toona teel olnud oli, mitte see, mida talle oli lubatud. Kes oli seda lubanud, kas Maks, kas oli ta lugenud seda Maksimilian Vološini kaastundlikest silmadest? Maks pidas teda oma isiklikuks avastuseks ja oleks andnud talle kogu universumi heasoovlikkuse, kuigi ta oli kirjutanud oma luulekogu täiesti ise ja lasknud ka trükkida, kogu kuueteistkümneaastase inimese sihikindlusega. Ja seda tüdrukut polnud ta veel reetnud, ta ei anna praegugi järele. Ta teadis väga hästi, mis on tema ülesanne. Ja sel polnud ilmselgelt midagi pistmist pere kooshoidmise, emaks ega abikaasaks olemisega, isegi mitte oma lapse õpetamisega.

Kohvi kõrvale tuli tõmmata teine suits, ükskõik kui kiire ka oli, ta süütas uue ja silus kortsunud kleiti, mille viltidest lõi vastu läppunud, kirbe lõhn. Ta oli hakanud öösel verd jooksuma, loomulikult, kuu oli jälle täis, kord kuus tuletas keha end meelde, verd voolas temast jõena ja isegi kui ta oleks terve lina aluspükstesse toppinud, ei oleks see takistanud vereloiku tema ümber mereks valgumast. Ta oli sattunud valesse ellu ja ka valesse kehasse, mis ei käinud temaga ühte jalga. Kuidas ta kadestas noorte poiste õblukesi nartsiss-sirgeid kehi, vilkaid ja ettearvamatuid. Ükskõik kuidas ta ka ei proovinud mäestikuõhus oma liha kohvi ja tubakaga suretada, oli see ikka aeglasem kui ta ise, ka sellistel hommikutel.

Pesupesemine oli jäänud jälle kõik viimasele minutile ja ta oli sunnitud raiskama päeva kõige väärtuslikumad hetked igapäevastele toimetustele. Säärastel hommikutel pulbitses iga tekkinud mõte naha all, kippus välja kitsaste seinte vahelt ning muutus siis hägu-seks ja vedelaks, enne kui ta jõudis sellest kinni haarata.